

VILT, JAKT OG FANGST

I-4. KLASSE**UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST****EGG OG DUN****Trinn:** 1.-4. klasse**Omfang:** Valgfritt**Årstid:** April-juni**Fag:** Naturfag, matematikk, kroppsøving, musikk, kunst og håndverk, norsk**Utstyr/materiell:** PC/iPad, mikroskop, kart over ekskursjonsområdet, kompass, ved, tennstål, bålpanne/stormkjøkken**Kompetansemål etter 4. årstrinn**

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

NATURFAG

Forskerspiren

- bruke naturfaglige begreper til å beskrive og presentere egne observasjoner, foreslå og samtale om mulige forklaringer på det man har observert
- skrive rapporter og beskrivelser, revidere innhold etter tilbakemelding, vurdere innholdet i andres tekster og lage enkle digitale sammensatte tekster
- innhente og bearbeide informasjon om naturfaglige tema fra ulike kilder og oppgi kildene

Mangfold i naturen

- samtale om og sammenligne livssyklusen til noen plante- og dyrearter
- undersøke biologisk nedbryting og beskrive et kretsløp i naturen
- beskrive hva som kan gjøres for å ta vare på naturen i nærområdet, og argumentere for omsorgsfull framferd i naturen

KUNST OG HÅNDVERK

Visuell kommunikasjon

- lage enkle utstillinger av egne arbeider,

Design

- planlegge og lage enkle bruksgjenstander

MATEMATIKK

Statistikk

- samle, sortere, notere og illustrere data på formålstenlege måtar med teljestrekar, tabellar og søylediagram, med og utan digitale verktøy, og samtale om prosess og framstilling

KROPPSØVING

Aktivitet i ulike røyrslmiljø

- Lage og bruke enkle kart til å orientere seg i nærområdet
- Samtale om regler som gjeld for opphold i naturen, og kunne praktisere sporlaus ferdsel

BAKGRUNNSKUNNSKAP

Viser til kunnskapsgrunnlaget for bakgrunnsstoff og metode (stedsbasert læring).

I dette undervisningsopplegget vil det være naturlig å samarbeide med lokalt museum/museumspedagog eller andre med kompetanse innenfor temaet. Ta kontakt med grunneier, og sjekk lover om sanking av egg og dun.

DEL 1: FORARBEID

Edderdun er dun fra ærfugl. Ærfuglungene har fjærdrakt allerede ved klekkingen og forlater redet umiddelbart etterpå. Innsamlingen av duna foregår etter at ungene har forlatt reiret. Duna stammer fra brystpartiet hos fuglen, og brukes av fuglene som varmeisolerende i reiret under ruging. Den er lett og har stor evne til å danne masse med stort luftinnhold. Duna har fra gammelt vært regnet som det aller fineste fyll i dyner, og edderdunsdyner er både lette og godt varmeisolerende. Fra tidlige tider og fram til andre verdenskrig har dunnæringen vært en viktig attåtnæring for fiskeribefolkningen langs Norskekysten. Ærfuglen er nå fredet, og dunsanking er stort sett opphørt, med få unntak.

UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST

1.-4. KLASSE

Eggsanking eller eggretjing er innsanking av egg fra ville fugler, for eksempel måkefugler, and og gås. Eggene må sjekkes for å bedømme om de er ferske eller ikke (befruktet). Man sjekker eggene ved å vurdere mengden luft i eggene etter deres flyteevne. Egg som ligger helt flatt på bunnen i eks en bøtte vann, er ferske, mens egg der den butte enden løfter seg er ikke ferske (befruktet). Retjing innebærer en fornuftig forvaltning av naturens overskudd. Uttrykket tjyvretjing ble brukt om folk som sanket uten rett.

Det er lov å sanke egg av gråmåke, svartbak, sildemåke, og kvinand, grågås pluss noen andre gåsearter. Reglene er ulike rundt om i fylkene, så dette må sjekkes ut lokalt! Det er grunneier eller bruker som har denne retten- så her må man spørre om lov. Man må også sjekke hvilke datoer som er gjeldene- når det er lov/ikke er lov å sanke.

A: Problemstilling

Ærfugl/edderdun: Hvordan ser ærfuglen ut? Kjennetegn (hunn- hann). Hvor finner man ærfugl langs kysten? Hva er edderdun? Hvor finner man duna og når kan man høste den? Hvordan behandles edderdun? Historisk utnyttning av ærfuglen? Nasjonale/lokale brukstradisjoner i dag? Hva er allemannsretten? Finner vi produkter av edderdun eller sammenlignbare produkter i nærbutikken? Hvor kommer de fra? Hva er best for miljøet/kroppen/lommeboka? Sammenlignbare produkter kjøpt i butikk eller høstet selv?

Eggsanking: Hvordan ser eggene ut? Kjennetegn/farge? Hvor finner man egg (hvor hekker fuglene)? Hvilke fugler kan man sanke egg fra? Hvordan ser fuglene ut? Kjennetegn. Hvilke lover og regler gjelder? Hvilke datoer må man forholde seg til? Allemannsretten? Historisk utnyttning av villfuglegg? Nasjonale/lokale brukstradisjoner? Forurensning (giftstoffer i egg fra villfugl)? Finner vi produkter av egg av villfugl eller sammenlignbare produkter i nærbutikken? Hvor kommer de fra? Hva er best for miljøet/kroppen/lommeboka? Egg kjøpt i butikk eller høstet selv?

B: Aktiviteter

Presenter læringsmål, kriterier og kjennetegn på måloppnåelse (VFL).

- Forkunnskaper om egg og dun
  - Begrepsavklaring
  - Film: eggsanking og dun
  - Tankekart sammen med lærer
- Fakta om fuglearter du kan sanke egg og dun fra
  - Hvordan kjenner jeg igjen fuglene?
  - Forskjell hunn- hannfugl?

- Hvordan kjenner jeg igjen eggene?
- Hvilken fugl kan vi sanke dun fra
- Hvordan sanker vi dun?
- Giftige stoffer i egg?
- Bruksområder
  - Mat
  - Bruk i dagliglivet
- Kart
  - For å forstå kart; begynn med å tegne kart over pult, klasserom og skolegård
  - Hvordan ser ekskursjonsområdet vårt ut på kartet?
  - Hvilke karttegn skal vi bruke for å registrere forekomster av fuglereeder på kartet (enkle karttegn)
  - www.orientering.no (nettkurs)
- Allemannsretten
  - Høsting av egg og dun
  - Bålbrenning
  - Lovdata.no (forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun.)
  - www.salaby.no
- Vi høster egg for å lage
  - Kokt egg på bål (på flattbrød/brødiskive. Med kaviar og majones)
  - Vafler
  - Måseggomelett med bacon og pølsebiter (ideark)
- Vi sanker dun for
  - Å lære om dunsanking
  - Rensing av dun
  - Å lage et produkt av dun (en liten pute)
- Spørreundersøkelse: Bruken av villfuglegg/ærfugldun i lokalsamfunnet
  - Spørre foreldre og besteforeldre – spørreskjema/intervju
- Egg og dun i litteraturen
  - Eventyr, fortelling, dikt og sagn
  - Forslag: H.C. Andersen: Prinsessen på erten
  - Asbjørnsen og Moe: Mumle gåsegg

C: Bærekraft

- Begrepsavklaring
  - Hva er bærekraftig utvikling? (www.fn.no 1.-4.klasse)
  - Bærekraftig sanking av egg og dun- hva betyr det?
- Sammenlign villfuglegg eller edderdun med sammenlignbare produkter fra nærbutikk og finn svar på følgende spørsmål:
  - Pris?
  - Hvor kommer råvarene fra?
  - Hvor langt har råvarene reist fra høsting til butikk/kjøleskap?
  - Lag kart over reiserute
- Finn svar på de samme spørsmålene når eggene er høstet selv

I-4. KLASSE**UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST**

- Sammenlikne produkt kjøpt i butikk med selvlaget produkt. Reflekter over følgende spørsmål:
  - Hva tror du er sunnest?
  - Hva er best for kroppen (fysisk og psykisk helse)?
  - Hva er best for naturen/miljøet?
  - Hva er dyrest?
- Emballasje
  - Resirkulerbar?
  - Hvor er emballasjen produsert?

Viktig før vi drar ut: Gjennomgang av oppgavene som skal løses ute. Regler for hva vi har lov til å gjøre ute/ avgrensning av område. Høsting og bålbrenning (alle-mannsretten). Ta kontakt med grunneier, og sjekk lover om sanking av egg og dun.

DEL 2: UTEAKTIVITET**A: Oppgaver**

Eleven skal sammen med lærer/voksne arbeide med følgende oppgaver:

- Regler for sanking av egg
  - Når tar man egg fra et rede?
  - Hvordan sanker man egg?
  - Hvordan kan man sjekke at egget er ferskt?
- Regler for sanking av dun
  - Når tar man dun fra et rede?
- Sanke egg, sanke dun
  - Vis varsomhet!
- Tradisjon og historisk bruk:
  - Ærfuglen som husdyr
  - Arkeologiske spor av ærfugl (steinalder, helleristninger, Osebergskipet)
  - Sanking av villfuglegg til matauke
- Lage på bål (eller stormkjøkken)
  - Koke villfuglegg på bål (ideark)
  - Vafler med villfuglegg (ideark)
- Merk av i kart
  - Felt med gode forekomster av fuglereder

B: Lek/fysisk aktivitet i ekskursjonsområdet

- Bålttenning
- Lek: Finn en venn (ideark)
- Lek: Stjele egg (ideark)
- Stafett: Sant/usant- lære om villfugler (se ideark for steinsopp)

DEL 3: ETTERARBEID**A: Praktisk arbeid**

- Skulle eggene
- Rense dun- rens for hånd, eller bruk dunharpe
- Kikk på dun i mikroskop
  - Sammenlign med dun fra gås? (Mothaker?)
- Vi lager:
  - Omelett med villfuglegg (ideark)
  - Liten dunpute av edderdun (dukkepute)

- Registrer områder med villfuglbestand i egne kart
  - www.friluftsliv.no (registrere i kart), www.miljolare.no
- Besøk på museum, hos lokale røktere

B: Teoretiske oppgaver

- Oppbevaring av egg og dun
- Tradisjon for bruk av egg og dun lokalt
  - Bearbeiding av data- gjennomgang av spørreundersøkelser/intervju
  - Framstilling ved hjelp av tellestreker, tabeller og diagram (med reder/egg) eller digitalt
- Historisk bruk av egg og dun
  - Lage en minibok med tegninger og fakta
- Refleksjonsoppgaver
  - Er det flere/færre ærfugler, måkefugler, gås på hjemlassen i dag enn før i tiden? (Spør eldre i lokalsamfunnet)
  - Hvorfor trenger vi regler for egg og dunsanking?

C: Formidling

- Presentasjon av
  - Minibok- lage egne bøker om egg- og dunsanking
  - Museumsbesøk- lære mer om sanking av egg og dun
- Dramatisering av foreslått litteratur
  - Ærfuglen som husdyr (røkter og ærfugl i samtale)

D: Entreprenørskap

- Elevbedrift – enkel variant
- Foreldrekveld med fokus på egg og dun
  - Lage invitasjoner
  - Servere mat av villfugleegg (vafler)
- Salg av "minibok"– fakta om egg og dun (med tegninger og bilder)

E: VFL - De fire prinsippene for god underveisvurdering (udir.no)

- Forkunnskaper, underveisvurdering, sluttvurdering og egenervurdering
- Smileys- vurdering
  - To stjerner og et ønske
  - Exit-kort
  - Sant-usant

DEL 4: NETTSIDER/NETTRESSURS

- www.miljolare.no (registrere fugler)
- www.salaby.no (alle-mannsretten)
- www.fugleskolen.no (søk på ulike fugler, med lyd)
- www.tv.nrksuper.no (villmarksbarna, ses. 3 del 1-måseegg)
- www.tv.nrksuper.no (planetpatruljen, ses. 2, del 2-måseegg)
- www.tv.nrksuper.no (Tuva fra Tarva, ses. 1, del 8-ærfugldun)
- www.youtube.com (How to Make a Quick and Easy 8 Page Mini-Book From One Piece of Paper)
- www.elevbedrift.no
- www.fn.no (bærekraft)
- www.friluftsliv.no (registrer i kart)
- www.orientering.no (nettkurs)

UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST

5.-7. KLASSE

STORVILT

Trinn: 5.-7. klasse

Omfang: Valgfritt

Årstid: Høst

Fag: Naturfag, kroppsøving, samfunnsfag, norsk, matematikk, musikk og kunst og håndverk

Utstyr/materiell: PC/iPad, kart over ekskursjonsområdet, kompass, ved, tennstål, bålpanne/stormkjøkken

Kompetansemål etter 7. trinn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

NATURFAG

Forskerspiren

- formulere naturfaglige spørsmål om noe eleven lurer på, foreslå mulige forklaringer, lage en plan og gjennomføre undersøkelser
- bruke digitale hjelpemidler til å registrere, bearbeide og publisere data fra eksperimentelt arbeid og feltarbeid
- trekke ut og bearbeide naturfaglig informasjon fra tekster i ulike medier og lage en presentasjon

Mangfold i naturen

- planlegge og gjennomføre undersøkelser i minst ett naturområde, registrere observasjoner og systematisere resultatene
- beskrive kjennetegn på noen plante-, sopp- og dyrearter og ordne dem systematisk
- fortelle om hvordan noen planter, sopp og dyr brukes i ulike tradisjoner, blant annet den samiske, og diskutere om bruken er bærekraftig

Teknologi og design

- beskrive livsløpet til et produkt og diskutere i hvilken grad produktet er forenelig med bærekraftig utvikling

MATEMATIKK

Statistikk og samsynn

- Planleggje og samle inn data i samband med observasjonar, spørjeundersøkingar og eksperiment
- Representere data i tabellar og diagram som er framstilte med og utan digitale verktøy, lete og tolke framstillingane og vurdere kor nyttige dei er

MAT OG HELSE

Mat og forbruk

- diskutere produktinformasjon og reklame for ulike matvarer

- vurdere, velje og handle miljøbevisst
- utvikle, lage og presentere eit produkt

Mat og kultur

- lage mat i naturen og bruke naturen som ressurs

KROPPSØVING

Friluftsliv

- orientere seg ved hjelp av kart i kjent terreng

BAKGRUNNSKUNNSKAP

Viser til kunnskapsgrunnlaget for bakgrunnsstoff og metode (stedsbasert læring)

NB! Når man skal jobbe med dette undervisningsopplegget er det naturlig å samarbeide med lokal jeger- og fiskeforening/ lokale jegere og grunneiere.

DEL 1: FORARBEID

Storvilt er et samlebegrep som brukes for å beskrive store ville pattedyr som en gruppe. Begrepet storvilt er spesielt benyttet innenfor jakt. Eksempler på storvilt i Norge er elg, hjort, rådyr og villrein (og villsvin, dåhjort, moskus, brunbjørn, ulv, jerv og gaupe).

Jegerprøven: Jakt og fangst krever kunnskap om jaktbare arter, skytevåpen, fangstredskap, human jakt og regelverk. Nye jegere må derfor ta jegerprøven. Fra det kalenderåret du fyller 14 kan du delta på opplæringsjakt. Etter å ha gjennomført og bestått jegerprøven, blir du registrert i Jegerregisteret. For å jakte på storvilt i Norge må jegerne ha godkjent skyteprøve for storviltjegere, ettersøkshund og fellingstillatelse.

Undervisningsopplegget tar for seg storvilt som gruppe, og viser ikke til en spesiell art.

A: Problemstilling

Hvordan ser storviltet ut? Kjennetegn (hunn- hann). Hvor er storviltets naturlige habitat? Formering og levevis? Jakt og fangst. Historisk utnyttning av storviltet? Nasjonale- lokale jakttradisjoner i dag? Forklar allemannsretten. Finner vi sammenlignbare produkter i nærbutikken? Hvor kommer disse produktene fra? Storvilt i litteraturen. Næringsinnhold? Hva er best for

5.-7. KLASSE**UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST**

miljøet/kroppen/lommeboka? Sammenlignbare produkter kjøpt i butikk eller høstet selv?

B: Forarbeid i klasserommet

Presenter læringsmål, kriterier og kjennetegn på måloppnåelse (VFL).

- Forkunnskaper om storvilt
  - Begrepsavklaring
  - tenkeskriving/tankekart
  - Film: (elgjakt, hjortejakt, rådyr, villrein)
- Fakta om storvilt
  - Hvordan kjenner jeg igjen det aktuelle storviltet?
  - Forskjell på hann og hunn (utseende, navn)
  - Formering og levevis
  - Naturlig habitat
  - Spor og sportegn
- Jakt
  - Jaktlag og vall
  - Jaktbare arter
  - Hva slags type jakt foregår på disse artene
  - Hvilke arter er det tradisjon for å jakte på i nærområdet?
  - Når er det jakt sesong?
- Bruksområder
  - Mat/bruk i dagliglivet
- Kart
  - Gjennomgang av kart og karttegn- kart og kompass
  - Hvordan ser ekskursjonsområdet ut på kartet?
  - Hvordan registrere forekomster av storvilt på kartet
  - Registrering av storvilt på data (statskog.no, miljolare.no)
  - www.orientering.no (opplæring kart og kompass)
- Allemannsretten
  - Bålbrenning
  - Lovdata.no (forskrift om jakt- og fangsttider)
  - www.salaby.no- allemannsretten
- Vi høster for å lage
  - Viltgryte (ideark)
  - Kjøttdeig (ideark)
  - Indrefilet stekt på panne med krydder
- Spørreundersøkelse
  - Bruken av storvilt i lokalsamfunnet.
  - Spørre foreldre og besteforeldre – spørreskjema/ intervju
- Småvilt i litteraturen
  - fortellinger/eventyr, dikt og sagn, fabler, sang
  - Forslag: Utdrag: Mikkjel Fønhus bok "Der villmarken suser" (www.tommeliten.no)
  - Bok: Sirkus Mikkeliški – Alf Prøysen
  - Eventyr: Tamrein og villrein – samisk eventyr (www.trestammersmote.no)
  - Sang: "Rudolf er rød på nesen", "Frøken kråkes sang til Ola rådyr"- Alf Prøysen

C: Bærekraft

- Begrepsavklaring- Hva vil det si å høste/jakte storvilt bærekraftig? (www.minstemme.no)
- Sammenlign storvilt med sammenlignbare produkter fra nærbutikk og finn svar på følgende spørsmål:
  - Pris?
  - Hvor kommer råvarene fra?
  - Hvor langt har råvarene reist fra høsting til butikk/kjøleskap?
  - Lag kart over reiserute
- Finn svar på de samme spørsmålene når storviltet er høstet selv
- Sammenlikne produkter kjøpt i butikk med produkter du lager selv. Reflekter over følgende spørsmål:
  - Hva tror du er sunnest?
  - Hva er best for kroppen (fysisk og psykisk helse)?
  - Hva er best for naturen/miljøet?
  - Hva er dyrest?
- Emballasje
  - Resirkulerbar?
  - Hvor er emballasjen produsert?
  - CO₂-regnskap

Viktig før vi drar ut: Gjennomgang av oppgavene som skal løses ute. Regler for hva vi har lov til å gjøre ute/avgrensning av område. Høsting og bålbrenning (allemannsretten). Ta kontakt med grunneier og lokale jeger- og fiskeforeninger. Sjekk lover om jakt og fangst av storvilt i egen kommune/fylke.

DEL 2: UTEAKTIVITET**A: Praktiske oppgaver**

Elevene skal sammen med lærer/voksne delta på storviltjakt. Alternativt kan elevene delta i prosessen etter at viltet er felt.

- Gjennomgå aktuelle spørsmål omkring storviltjakt
  - Grunneierrettigheter
  - Lokale jakttider
  - Jaktlag og vall
  - Human avling av dyr
- Tradisjon- og historisk bruk
  - Jakttradisjoner lokalt/i Norge
  - Jakt som en naturlig del av husholdningen
  - Mat og skinn
- Spor og sportegn
  - Ta bilder av spor etter storvilt
  - Hvilke spor finner dere (mat, fot, ekskrementer, spor i vegetasjon)?
  - Registrering på miljolare.no
- Etter jakt
  - Utvomming-ta ut innvoller og blod
  - Se på indre organer
  - Hva har storviltet spist?

UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST

5.-7. KLASSE

- Tilbereding (slakt)
- Lage på bål (eller stormkjøkken)
  - Stekt hjerte på panne med smør, salt og pepper
  - Bidos med samisk brød (ideark)
- Storviltregistrering
- Bruke kart og kompass- registrere bestand av storvilt i gitt område
- Viltkamera- legge ut åte og sette opp kamera- hvilke dyr kommer?

B: Lek/fysisk aktivitet i ekskursjonsområdet

- Båltøying med tennstål (konkurransen)
- Elgleken (ideark)
- 50-leken (se ideark fra småvilt)
- Dyrelotto (ideark)

DEL 3: ETTERARBEID

A: Praktisk arbeid

- Etterbehandling av viltet
  - Renslighet
  - Heng opp viltet
  - Flåing
  - Mørning (døgngrader)
  - Partering
  - Ta vare på kjøttet (eventuelt skinn)
- Vi lager:
  - Indrefilet stekt på panne med krydder
  - Viltgryte (ideark)
  - Kjøttdeig (ideark)
- Kunst og håndverk
  - Bruke horn og lage knivskaft
  - Jakttrofe – lage hode i pappmasje
  - Skinn (sitteunderlag)
- Registrer områder med storviltbestand i egne kart
  - www.friluftsråd.no (registrere i kart)
  - www.hjortviltregistert.no

B: Teoretiske oppgaver

- Tradisjon for storviltjakt-bearbeiding av data (statistikk)
  - Gjennomgang av spørreundersøkelser/intervju (Geogebra/Excel)
  - Statistikk av registrerte bestand av storvilt, kommunalt-fylke- nasjonalt (www.hjortviltregistert.no, www.ssb.no)
- Historisk bruk av storvilt
  - Skriv fortelling/eventyr med utgangspunkt i forslått litteratur
- Velg et storvilt, lag en presentasjon med informasjon om dyret, jaktmetoder, lover og regler, historie og mattradisjoner (oppskrifter)
- Refleksjonsoppgaver
  - Hvorfor spiser vi elg og hjort, men ikke jerv og gaupe?
    - Tradisjon- Mat for framtiden?
- Viltforvaltning (www.miljodirektoratet.no)

- Høstingsverdig overskudd?
- Artens funksjons i økosystemet
- Jakt/høstingens virkning på det biologiske mangfoldet
- Skrantesyke (villrein)
- Fremmede arter (muflon, dådyr)

C: Formidling

- Presentasjon av arbeid med storvilt for klasse/foreldre
  - Hefte, digital presentasjon (PowerPoint, Prezi.com ol)
  - Høytlesning av egenproduserte historier og fortellinger
  - Rollespill- lag enkle framføringer
  - Fotomontasje – spor og spor tegn (Photo Story)
  - Viltkamera – filmsnutter med dyr

D: Entreprenørskap

- Start og avslutt en elevbedrift
- Foreldrekveld med fokus på arbeidet med storvilt
  - Lage invitasjoner
  - Salg av mat/smaksprøver av storvilt
- Salg av dyretrofeer laget i pappmasje/andre kunst og håndverkprodukter

E: VFL - De fire prinsippene for god undervisvurdering (udir.no)

Forkunnskaper, undervisvurdering, sluttvurdering og egenervurdering

- Egenervurdering – 2 stjerner og et ønske
- Exit-kort
- Sant-usant
- Inn i ringen

DEL 4: NETTSIDER/NETTRESSURS

www.miljolare.no (registrere storvilt)

www.salaby.no (allemannsretten)

www.tv.nrk/serier/ (Supernytt- sesong 2017, 13.oktober) elgjakt

www.tv.nrk/serier/ (Supernytt – sesong 2015, 23.november) elever på elgjakt

www.tv.nrksuper.no (Klart eg kan – sesong 7 del 2) hjortejakt

www.tv.nrksuper.no (Villmarksbarna – sesong 1, del 4)

villreinjakt på Svalbard

www.statskog.no (jakt og fiske)

www.nrk.no/skole (rådyr)

www.klikk.no (slik slakter du storvilt)

www.ssb.no (fellingstatistikk)

www.naturfag.no (helt vilt – viltkamera)

www.miljodirektoratet.no (Spor og spor tegn)

<http://viltkamera.nina.no> (bilder fra ulike viltkamera rundt om i Norge)

www.friluftsråd.no (registrer i kart)

8.-10. KLASSE**UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST****SMÅVILT****Trinn:** 8.-10. klasse**Omfang:** Valgfritt**Årstid:** Høst**Fag:** Naturfag, kroppsøving, samfunnsfag, musikk, norsk, matematikk, kunst og håndverk,**Utstyr/materiell:** PC/iPad, kart over ekskursjonsområdet, kompass, ved, tennstål, bålpanne/stormkjøkken, utstyr til å lage snare (metalltråd, tang)**Kompetansemål etter 10. trinn**

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne:

NATURFAG

Forskerspiren

- formulere testbare hypoteser, planlegge og gjennomføre undersøkelser av dem og diskutere observasjoner og resultater i en rapport
- innhente og bearbeide naturfaglige data, gjøre beregninger og framstille resultater grafisk
- skrive forklarende og argumenterende tekster med referanser til relevante kilder, vurdere kvaliteten ved egne og andres tekster og revidere tekstene

Teknologi og design

- utvikle produkter ut fra kravspesifikasjoner og vurdere produktenes funksjonalitet, brukervennlighet og livsløp i forhold til bærekraftig utvikling

KROPPSØVING

Friluftsliv

- orientere seg ved bruk av kart og kompass i variert terreng og gjere greie for andre måtar å orientere seg på
- praktisere friluftsliv i ulike naturmiljø og gjere greie for allemannsretten

MAT OG HELSE

Mat og livsstil

- bruke digitale verktøy til å vurdere energi- og næringsinnhold i mat og drikke, og gjere seg nytte av resultatene når ein lagar mat

Mat og forbruk

- utvikle, produsere, gje produktinformasjon og reklamere for eit produkt
- vurdere og velje varer ut frå etiske og berekraftige kriterium

Mat og kultur

- skape og prøve ut nye retter ut frå ulike råvarer, matlagingsmetodar og matkulturar

SAMFUNNSFAG

Utforskaren

- skape forteljingar om menneske frå ulike samfunn i fortid og notid og vise korleis livsvilkår og verdiar påverkar tankar og handlingar

Historie

- finne døme på hendingar som har vore med på å forme dagens Noreg, og diskutere korleis samfunnet kunne ha vorte dersom desse hendingane hadde utvikla seg annleis

Geografi

- lese, tolke og bruke papirbaserte og digitale kart, målestokk og kartteikn
- utforske, beskrive og forklare natur- og kulturlandskapet i lokalsamfunnet
- undersøkje korleis menneske gjer seg nytte av naturgrunnlaget, andre ressursar og teknologi i Noreg og i andre land i verda og drøfte premisser for berekraftig utvikling

BAKGRUNNSKUNNSKAP

Viser til kunnskapsgrunnlaget for bakgrunnsstoff og metode (stedsbasert læring)

NB! Når man skal jobbe med dette undervisningsopplegget er det naturlig å samarbeide med lokal jeger- og fiskeforening/ lokale jegere og grunneiere.**DEL 1: FORARBEID**

Småvilt er et samlebegrep som brukes for å beskrive jaktbare, mindre ville pattedyr og fugler som en gruppe. I Norge omfatter begrepet småvilt dyr som er mindre enn et rådyr. Eksempler på småvilt er hare, kanin, storfugl, orrfugl og rype (og rødrev, mår, røyskatt, ekorn). Det er bare et fåtall av småviltartene det er lov å jakte på, og for alle jaktbare arter er det fastsatte jakttider. Jegerprøven: Jakt og fangst krever kunnskap om jaktbare arter, skytevåpen, fangstredskap, human jakt og regelverk. Nye jegere må derfor ta jegerprøven. Fra det kalenderåret du fyller 14 kan du delta på opplæringsjakt. Etter å ha gjennomført og bestått jegerprøven, blir du

UNDERVISNINGSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST

8.-10. KLASSE

registrert i Jegerregisteret. Det gir deg rett til å utøve selvstendig småviltjakt og fangst, dersom du er fylt 16 år. Undervisningsopplegget tar for seg småvilt som gruppe, og viser ikke til en spesiell art.

A: Problemstilling

Hvordan ser småviltet ut? Forskjeller (hunn- hann). Hvor er småviltets naturlige habitat? Formering og levevis? Jakt og fangst? Historisk utnyttning av småviltet? Nasjonale/lokale jakttradisjoner i dag? Hva er allemannsretten? Finner vi sammenlignbare produkter i nærbutikken? Hvor kommer disse produktene fra? Småvilt i litteraturen? Næringsinnhold? Hva er best for miljøet/kroppen/lommebok? Produkter kjøpt i butikk eller høstet/jaktet selv?

B: Forarbeid i klasserommet

Presenter læringsmål, kriterier og kjennetegn på måloppnåelse (VFL).

- Forkunnskaper om småvilt
  - Begrepsavklaring
  - www.socrative.com- testing av forkunnskaper
  - Film: Rypejakt, snarefangst, harejakt ...
- Fakta om småvilt
  - Hvordan kjenner jeg igjen det aktuelle småviltet?
  - Forskjell på hann- og hunndyr
  - Formering og levevis
  - Naturlig habitat
  - Spor og sportegn
- Jakt
  - Jaktbare arter
  - Hva slags type jakt foregår på disse artene?
  - Hvilke arter er det tradisjon for å jakte på i nærområdet?
  - Når er det jakt sesong?
  - Hvordan lage snarer (rype)
- Bruksområder
  - Mat/bruk i dagliglivet
- Kart og kompass
  - Gjennomgang av kart og karttegn, bruk av kompass
  - Hvordan ser ekskursjonsområdet ut på kartet?
  - Hvordan registrere forekomster av småvilt på kartet
  - Registrering av småvilt (statskog.no, miljolare.no)
  - www.orientering.no (opplæring kart og kompass)
- Allemannsretten
  - Bålbrenning
  - www.lovdataby.no (forskrift om jakt- og fangsttider)
  - www.salaby.no- allemannsretten
- Vi høster småvilt
  - Stekt på panne- smør, salt/pepper (rype) (ideark)
  - Stekt rype på panne (ideark)
- Spørreundersøkelse:
  - Bruken av småvilt i lokalsamfunnet.
  - Spørre foreldre og besteforeldre – spørreskjema / intervju

- Småvilt i litteraturen
  - Eventyr, dikt og sagn, fabler
  - Forslag:
    - Æsops fabler "Haren og skilpadden "
    - Eventyr: "Haren som hadde vært gift" og "Gullvekta"- Asbjørnsen og Moe,
    - Sagn: Just Qvigstad- Samiske sagn- (rype)
    - Sang: "Grågåsa"- Ole Bremnes

C: Bærekraft

- Bærekraft- begrepsavklaring (www.fn.no)
  - Hva vil det si å høste småvilt bærekraftig?
- Sammenlign småvilt med sammenlignbare produkter fra nærbutikk og finn svar på følgende spørsmål:
  - Pris?
  - Hvor kommer råvarene fra?
  - Hvor langt har råvarene reist fra høsting til butikk/kjøleskap?
  - Lag kart over reiserute
- Finn svar på de samme spørsmålene når småviltet er høstet selv
- Sammenligne produkter kjøpt i butikk med produkter du høster/jakter selv. Reflekter over følgende:
  - Hva tror du er sunnest?
  - Hva er best for kroppen (fysisk og psykisk helse)?
  - Hva er best for naturen/miljøet?
  - Hva er dyrest?
- Emballasje
  - Resirkulerbar?
  - Hvor er emballasjen produsert?
  - CO₂-regnskap

Viktig før vi drar ut: Gjennomgang av oppgavene som skal løses ute. Regler for hva vi har lov til å gjøre ute/avgrensning av område. Høsting og bålbrenning (allemannsretten). Ta kontakt med grunneier og lokale jeger- og fiskeforeninger. Sjekk lover om jakt og fangst av småvilt i egen kommune/fylke.

DEL 2: UTEAKTIVITET

A: Praktiske oppgaver

- Elevene skal sammen med lærer/voksne delta på småviltjakt. Alternativt kan elevene delta i prosessen etter at viltet er felt.
- Gjennomgå aktuelle spørsmål omkring småviltjakt
    - Grunneierrettigheter
    - Lokale jakttider
    - Human avlaving av dyr/fugler
  - Tradisjon- og historisk bruk:
    - Jakttradisjoner lokalt/i Norge
    - Jakt som en naturlig del av husholdningen
    - Mat og skinn
  - Spor og sportegn
    - Ta bilder av spor etter småvilt

8.-10. KLASSE**UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST**

- Hvilke spor finner dere (mat, fot, ekskrementer, vegetasjon)?
- Registrering på www.miljolare.no
- Etter jakt/fangst
  - Dissekering (se på indre organer)
  - Hva har småviltet spist?
  - Tilbereding (slakt/gjøre opp)
- Lage på bål (eller stormkjøkken)
  - Stekt rype på panne (ideark)
  - Viltpakke med grønnsaker (ideark)
- Småviltregistrering
  - Bruke av kart og kompass – registrere bestand av småvilt i gitt område
- Viltkamera – legge ut åte og sette opp kamera

B: Lek/fysisk aktivitet i ekskursjonsområdet

- Båltenningskonkurranser (se ideark for "Abbor/gjedde" og "Vilt, jakt og sanking")
- Småviltleken (ideark)
- Harejakt –lek (ideark)
- 50-leken (ideark)
- Finn en venn (se ideark fra egg og du)

DEL 3: ETTERARBEID**A: Praktisk arbeid**

- Etterbehandling av viltet
  - Renslighet
  - Ribbing og flåing av fugl
  - Flå hare
  - Mørning (døgngrader)
  - Ta vare på kjøtt (eventuelt skinn)
- Vi lager:
  - småviltgryte
- Registrer områder med viltbestand i egne kart
  - www.friluftsråd.no (registrere i kart)

B: Teoretiske oppgaver

- Tradisjon for småviltjakt-bearbeiding av data (statistikk)
  - Gjennomgang av spørreundersøkelser/intervju (Geogebra/Excel)
  - Statistikk av registrerte bestand av småvilt kommunalt- fylke- nasjonalt (www.hjortviltregistert.no)
- Historisk bruk av småvilt- Skriv en novelle/fortelling. Fra jegeren/dyrets synsvinkel (perspektiv)
- Velg et småvilt – lag en presentasjon med informasjon om dyret/fuglen, fangstmetoder, lover og regler, mat-tradisjoner (oppskrifter)
- Refleksjonsoppgaver
  - Hvorfor spiser vi rype og and, men ikke kråke og svane?
    - Tradisjon- Mat for fremtiden?
  - Hva viser bestandstillingen om omfanget av småvilt i området?
    - Sammenlikne med tidligere tellinger, lokalt og nasjonalt

- Grønne vintre, hva har det å si for småvilt (skifte av pels og fjær)?
- Hareekskrement- næringsinnhold
- Viltforvaltning (www.miljodirektoratet.no)
  - Høstingsverdig overskudd?
  - Artens funksjons i økosystemet
  - Jakt/høstingens virkning på det biologiske mangfoldet
  - Fremmede arter (mink, mårhund)

C: Formidling

- Presentasjon av arbeid med småvilt for klasse/foreldre
  - Hefte
  - Fotomontasje – spor og sportegn (Photo Story)
  - Viltkamera – filmsnutter med fugl/dyr
- Presenter resultater fra refleksjonsoppgaver i Power-Point, www.prezi.com, ol
- Lese egne noveller/fortellinger skrevet fra jeger/dyrets synsvinkel

D: Entreprenørskap

- Foreldrekveld med fokus på arbeidet med småvilt
  - Lage invitasjon
  - Reklamere for produkter
- Salg av mat/smaksprøver av småvilt
- Starte, drive og avslutte en elevbedrift
- Utvikle og selge produkter laget i forbindelse med temaet småvilt
- Salg av hefte med fakta om ulike småvilt i området

E: VFL - De fire prinsippene for god underveisvurdering (udir.no)

Forarbeid, underveisvurdering, sluttvurdering og egenrevisning:

- Egenrevisning – 2 stjerner og et ønske
- Socerative.com-ettertest (se forarbeid)
- Exit-kort
- Sant-usant

DEL 4: NETTSIDER/NETTRESSURS

www.miljolare.no (registrere småvilt)
www.salaby.no (allemannsretten)
www.fugleskolen.no (søk på ulike fugler – med lyd)
www.tv.nrksuper.no (villmarksbarna, sesong 1 del 6, rypejakt med snare)
www.tv.nrksuper.no (villmarksbarna, sesong 1 del 5, rypejakt)
www.tv.nrk.no (Norge rundt, 03.02.2017)
www.njff.no (ryper og rypejakt – et faghefte fra Norges jeger- og fiskerforbund)
www.statskog.no (jakt og fiske)
www.nrk.no/skole (hare)
www.fn.no (bærekraft)
www.friluftsråd.no (registrere i kart)
www.orientering.no (nettkurs)

VILT, JAKT OG SANKING

Trinn: Vg1

Omfang: Valgfritt

Årstid: Vår og høst

Fag: Naturfag, kroppsøving, samfunnsfag, geografi, norsk, matematikk, mat og helse

Utstyr/materiell: PC/iPad, kart over ekskursjonsområdet, kompass, ved, tennstål, bålpanne/stormkjøkken, utstyr til å lage snare (metalltråd, tang)

Læreplanmål etter Vg1

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne:

NATURFAG

Bærekraftig utvikling

- gjøre rede for begrepet bærekraftig utvikling
- undersøke og beskrive suksesjonsprosesser i et økosystem
- gjøre rede for faktorer som virker inn på størrelsen til en populasjon
- kartlegge egne forbruksvalg og argumentere faglig og etisk for egne forbruksvalg som kan bidra til bærekraftig forbruksmønster

Ernæring og helse

- beskrive de viktigste energigivende næringsstoffene, deres kjemiske kjennetegn og begrunne hvorfor de er viktige for kroppen

KROPPSØVING

Friluftsliv

- praktisere friluftsliv i ulike naturmiljø med lokal forankring

GEOGRAFI

Geografiske kjelder og verktøy

- lese og bruke kart i ulik målestokk og gjere enkel kartanalyse
- bruke digitale kart og geografiske informasjonssystem (GIS)
- gjere observasjonar og registreringar av geografiske tema på ekskursjon eller feltarbeid og bruke dei til å sjå natur og samfunn i samanheng

Ressursar og næringsverksemd

- gjere greie for ressursomgrepet og diskutere kva som vert lagt i omgrepet bærekraftig ressursutnytting
- gjere døme på korleis ein har utnytta ressursane i Noreg. Drøft korleis endringar i næringsstrukturen har påverka lokalisering og busetnadsmønster

SAMFUNNSFAG

Utforskaren

- formulere ei aktuell samfunnsfagleg problemstilling og skrive ein drøftande tekst ved å bruke fagomgrep, variert kjeldetilfang og kjeldetilvisingar

Individ, samfunn og kultur

- gjere greie for rettane ein har som forbrukar, og diskutere forbrukarens etiske ansvar

Politikk og demokrati

- diskutere omgrepa økonomisk vekst, levestandard, livskvalitet og bærekraftig utvikling og forholdet mellom dei

BAKGRUNNSKUNNSKAP

Viser til kunnskapsgrunnlaget for bakgrunnsstoff og metode (stedsbasert læring).

Når man skal jobbe med dette undervisningsopplegget er det naturlig å samarbeide med lokal jeger- og fiskeforening og lokale jegere. Det vil også være naturlig å kontakte lokalt museum/museumspedagog eller andre med kompetanse innenfor temaet egg og dun.

NB! Husk alltid å samarbeide med grunneier, og sjekk lover om jakt og sanking av egg og dun.

DEL 1: FORARBEID

Småvilt er et samlebegrep som brukes for å beskrive jaktbare, mindre ville pattedyr og fugler som en gruppe. Storvilt er et samlebegrep som brukes for å beskrive store ville pattedyr som en gruppe.

Jegerprøven: Jakt og fangst krever kunnskap om jaktbare arter, skytevåpen, fangstredskap, human jakt og regelverk. Sjekk gjeldende regler for småvilt- og storviltjakt (lovdata.no)

Edderdun: Edderdun er dun fra ærfugl. Innsamlingen av duna foregår etter at ungene har forlatt reiret.

Eggsanking eller eggretjing er innsanking av egg fra ville fugler for eksempel måkefugler, and og gås.

For mer utfyllende informasjon om teamene, sjekk undervisningsoppleggene "Egg og dun", "Småvilt" og "Storvilt".

A: Problemstilling

Bruk elementer fra de ulike problemstillingene under temaet "Egg og dun", "Småvilt" og "Storvilt".

Tips til fagområder for utvidet problemstilling Vg1-

- geografi – digitale kart og geografisk informasjonssystem
- matematikk – oppgaver med sannsynlighet og funksjoner
- naturfag – oppgaver med fokus på bærekraft

B: Forarbeid i klasserommet

Presenter læringsmål, kriterier og kjennetegn på måloppnåelse (VFL). Jobb med forkunnskaper, undervisningsvurdering, egenvurdering og sluttvurdering.

- Forkunnskaper om småvilt, storvilt, egg og dun
  - Begrepsavklaring
  - Samskrive: Ether pad, OneDrive
  - Filmer til bruk: rypejakt, snarefangst, harejakt, elgjakt, rådyr, ærfugl

- Fakta om småvilt, storvilt,
  - Hvordan kjenner jeg igjen det aktuelle småviltet/ storviltet?
  - Forskjell på hann- og hunndyr
  - Formering og levevis
  - Naturlig habitat
  - Naturlige fiender?
  - Spor og sportegn
- Fakta om fuglearter du kan sanke egg og dun fra
  - Hvordan kjenner jeg igjen fuglene?
  - Forskjell hann- og hunn fugl?
  - Hvordan kjenner jeg igjen eggene?
  - Hvordan sanker vi dun?
  - Giftige stoffer i egg?
- Jakt/sanking
  - Jaktbare arter
  - Hva slags type jakt foregår på disse artene?
  - Hvilke arter er det tradisjon for å jakte på i nærområdet?
  - Hvordan lage snarer (rype)- lag egne snarer?
  - Når er det jakt sesong?
  - Hvilke fugler kan vi sanke egg og dun fra?
  - Når kan vi sanke egg og dun?
- Bruksområder
  - I mat
  - I dagliglivet
- Kart og kompass (GIS)
  - Gjennomgang av kart og kompassbruk (www.ndla.no)
  - Hvordan ser ekskursjonsområdet ut på kartet?
  - Hvordan registrere forekomster av vilt, fugler/ fuglereir på kartet
- Allemannsretten
  - Bålbrenning
  - Lovdata.no (forskrift om jakt- og fangsttider)
  - www.ndla.no- rett og galt om allemannsretten
- Vi høster for å lage:
  - Kjøtt av småvilt stekt på panne (se ideark småvilt)
  - Kjøttdeig av elg (ideark for storvilt)
  - Vafler av villfuglegg (se ideark for egg og dun)
  - Edderdun (til liten pute)
  - Snare til rypefangst
- Spørreundersøkelse:
  - Bruken av småvilt/storvilt/egg og dun i lokalsamfunnet
- Spørre foreldre og besteforeldre – spørreskjema / intervju
- Småvilt i litteraturen
  - Eventyr, dikt og sagn, fabler
  - Forslag:
    - Æsops fabler "Haren og skilpadden "
    - Sagn: Just Qvigstad- Samiske sagn- (rype)
    - Sang: "Grågåsa"- Ole Bremnes, "Måker" (Jeg hater

UNDERVISNINGSSOPPLEGG VILT, JAKT OG FANGST

VGI

måker)- Odd Børretzen

- Bok: Mikkjel Fønhus- utdrag fra "Der villmarken suser" (www.tommeliten.no)

C: Bærekraft

- Hva er bærekraftig utvikling? Begrepsavklaring.
  - Forklar bærekraftig høsting av småvilt, storvilt eller egg og dun
- Sammenlign kjøtt/egg/dun med sammenlignbare produkter fra nærbutikk og finn svar på følgende spørsmål:
  - Pris?
  - Hvor kommer råvarene fra?
  - Hvor langt har råvarene reist fra høsting til butikk/kjøleskap?
  - Transport-CO₂
- Finn svar på de samme spørsmålene når kjøtt/egg/dun er høstet selv
- Sammenlikne butikk-kjøpt med selvlaget produkt. Reflekter over følgende spørsmål:
  - Hva tror du er sunnest?
  - Hva er best for kroppen (fysisk og psykisk helse)?
  - Hva er best for naturen/miljøet?
  - Hva er dyrest?
- Emballasje
  - Resirkulerbar?
  - Hvor er emballasjen produsert?
  - CO₂-regnskap

Viktig før vi drar ut: Gjennomgang av oppgavene som skal løses ute. Regler for hva vi har lov til å gjøre ute/avgrensning av område. Høsting og bålbrenning (allemannsretten). Ta kontakt med grunneier og lokale jeger- og fiskeforeninger. Sjekk lover om jakt og fangst av vilt og sankning av egg og dun i egen kommune/fylke.

DEL 2: UTEAKTIVITET

A: Praktiske oppgaver

- Eleven skal sammen med lærer/voksne delta på jakt, sankning av egg og dun. Alternativt kan elevene delta i prosessen etter at viltet er felt.
- Gjennomgå aktuelle spørsmål omkring jakt og sankning.
    - Grunneierrettigheter
    - Human avliving av dyr/fugler
    - Respekt for fugler i hekketiden
    - Jakt- og sanketradisjoner lokalt/i Norge
  - Spor og sportegn
    - Ta bilder av spor etter av storvilt/småvilt/egg og dun
    - Hvilke spor finner dere (mat, fot, ekskrementer, spor i vegetasjon)?
    - Registrering på miljolare.no

- Etter jakt/fangst/sanking
  - Dissekering (se på indre organer)
  - Hva har viltet spist?
  - Tilbereding (utvomming/gjøre opp)
  - Sjekking av egg
- Lage på bål (eller stormkjøkken)
  - Stekt rypefilet i panne, med smør, salt og pepper (ideark fra storvilt)
  - Koke villfuglegg (se ideark for "Egg og dun")
- Småviltregistrering
  - Bruke kart og kompass – registrere bestand av vilt i gitt område
- Viltkamera – legge ut åte og sette opp kamera

B: Lek/fysisk aktivitet i ekskursjonsområdet

- Konkurranses:
  - Båltanning med fyrstikker el tennstål (Ideark)
  - Full fres-leker (ideark)
- Elgleken (ideark fra "storvilt")
- Småviltleken (ideark fra "Småvilt")
- Harejakt –lek (ideark fra Småvilt")

DEL 3: ETTERARBEID

A: Praktisk arbeid

- Etterbehandling av vilt
  - Renslighet
  - Ribbing og flåing av fugl
  - Flå hare, storvilt
  - Mørning (døgngrader)
  - Ta vare på kjøtt (eventuelt skinn)
- Etterbehandling av fugleegg og dun
  - Skulle egg
  - Rense dun – for hånd eller med dunharpe
- Vi lager:
  - Omelett med villfuglegg (se ideark "egg og dun")
  - Viltgryte
  - Liten dunpute
  - Elgkjøttdeig
  - Produkter av skinn og gevir
- Registrer områder med vilt, fugler og reir i egne kart og på
  - www.friluftsråd.no (registrere i kart), www.statskog.no, www.miljolare.no
- Besøk på museum, hos lokale røktere for å lære om tradisjonen rundt sankning av egg og dun

B: Teoretiske oppgaver

- Tradisjon jakt/sanking av egg og dun-bearbeiding av data (statistikk)
  - Gjennomgang av spørreundersøkelser/intervju (Geogebra/Excel)

- Presenter statistikk av registrert bestand av vilt, kommunalt- fylke- nasjonalt (www.hjortviltregistert.no, www.ssb.no)
- Fordypningsoppgave: lære mer om jaktbar art (www.ndla.no)
- Historisk bruk av vilt, egg og dun- Lag en digital fortelling – del med andre
- Fangstmetoder, lover og regler, mattradisjoner- lage et informasjonshefte med fakta og oppskrifter
- Refleksjonsoppgaver:
  - Grønne vintre – Hva har det å si for småvilt (skifte av pels og fjær)?
  - Eksempler på menneskeskaptet forstyrrelse/hendelser som setter i gang en suksess der arter har måtte endre seg?
  - Lokalt – nasjonalt- globalt
  - Hvorfor spiser vi rype og and, men ikke kråke og svane?
  - Tradisjon- Mat for fremtiden?
  - Hva viser bestandstillingen om omfanget av vilt i området?
  - Sammenlikne med tidligere tellinger, lokalt og nasjonalt
- Viltforvaltning (www.miljodirektoratet.no)
  - Høstingsverdig overskudd?
  - Artens funksjon i økosystemet
  - Jakt/høstingens virkning på det biologiske mangfoldet
  - Fremmede arter (mink, mårhund, muflon)

C: Formidling

- Presentasjon av arbeid med vilt eller egg og dun
  - Hefte- fangstmetoder, lover og regler, mattradisjoner
  - Digital fortelling- historisk bruk av vilt, egg og dun.
  - Fotomontasje – spor og sportegn (Photo Story)
  - Viltkamera – Hvilke dyr ble fanget opp av kamera
  - filmsnutter med fugl/dyr
  - Refleksjonsoppgaver/fordypningsoppgave
  - Vise fram egne produkter/smaksprøver og fortell om prosessen

D: Entreprenørskap - sjekk regler for salg av jakt og vilt (Mattilsynet)

- Utvikle produkter av vilt og fugl for salg
- Starte, drive og avslutte en ungdomsbedrift
  - Lage markedsundersøkelser for produkter som skal selges
  - Lage reklame for produkter som skal selges
- Salg av hefte med fakta om ulike småvilt i området

E: VFL - De fire prinsippene for god undervisningsvurdering (udir.no)

- Egenvurdering
- Hverandrevurdering
- Socrative.com (egenvurdering og testing)
- Skriftlig og muntlig tilbakemelding fra lærer

DEL 4: NETTSIDER/NETTRESSURS

- www.miljolare.no (registrere småvilt)
- www.fugleskolen.no (søk på ulike fugler – med lyd)
- www.Youtube.com (En hyllest til ærfuglene på Lånan)
- www.tv.nrk.no (Ut i naturen, sesong 12 – Ut på tur til Helgeland-ærfuglhotell)
- www.njff.no (ryper og rypejakt – et faghefte fra Norges jeger- og fiskerforbund)
- www.nrk.no/skole (hare)
- www.nrk.no/skole (rådyr)
- www.ndla.no (elg-utvømming, allemannsretten)
- www.klikk.no (slik slakter du storvilt)
- www.naturfag.no (helt vilt – viltkamera)
- <http://viltkamera.nina.no> (bilder fra ulike viltkamera rundt om i Norge)
- www.statskog.no (jakt og fiske)
- www.ssb.no (fellingstatistikk)
- www.ndla.no (jaktbare arter, kart og kompass)